

repertoárová příloha as

Divadelní hry prověřené jevištěm Opus 51.

V pořadí již 51. textem otištěným v současné repertoárové příloze Amatérské scény je původní hra **Martina J. Švejdy** **Dítě! /Hra ze života/**. Poprvé byla nastudována v autorově režii pražským souborem Antonín D.S. Inscenace byla uvedena v březnu 2007 na pražské přehlídce Stodůlecký píseček a odtud postoupila na Šrámkův Písek 2007. Uvedení na písecké celostátní přehlídce experimentujícího divadla bylo oceněno doporučením na Jiráskův Hronov 2007, kde Antonín D.S. se svou inscenací také úspěšně vystoupil.

Martin J. Švejda se narodil v roce 1968 v Praze. Je knihkupcem, divadelním kritikem, amatérským divadelníkem, manželem a otcem. Vystudoval divadelní a filmovou vědu na FF UK, pracuje v Divadelním ústavu v Praze.

Od r. 1992 je členem a později jednou z vůdčích osobností Kulturně-divadelního spolku Puchmajer. Autor divadelních

her Hoši z Národáku (2001), O Štěpánce a zlých lidech (2001), Ivan, Kamil a Dušan (2002) a Jak hloupý Honza hledal dobro (2004) a spoluautor (s Věrou Velemanovou) hry Gavran (new version) (1998); spoluautor (s Vladimírem Mikulkou) činoherně-hudebních pásem Alenka (1993), Každý má své IQ (1994), A my tu káru táhnem dál... (1996), Poleno (1999), Nespokojenost!!! (2000) a Citový vývar (2003). Samostatný režisér inscenací Gavran (1994) a Ani zrnko pepře pro Cermaka (1996).

Po ukončení činnosti Kulturně-divadelního spolku Puchmajer založil v roce 2005 divadelní soubor Antonín D.S., který plynule navázal na činnost Kulturně-divadelního spolku Puchmajer. Zde působí jako vůdčí osobnost, výlučný autor a režisér a též jako herec. Se souborem dosud nastudoval inscenace vlastních textů Surovosti laskavosti (2005, účast na Jiráskově Hronově 2006), Dítě! /Hra ze života/ (2006) a Ženáč x Singl (2007).

Pro jeho dramatickou tvorbu je charakteristická inspirace aburdním divadlem a černým humorem, autor pracuje s „metodickou naivitou, tedy hranou naivitou s ironickým nadhledem, v osobitě variantě jakéhosi učeného infantilismu“ (**Zdeněk Hořínek**).

Dramaturgický pendant ke hře Martina J. Švejdy DÍTĚ! (Hra ze života)

Vladimír Zajíc

Co se textu samého týče, tak na první pohled ukazuje groteskní záznam ze života pozdních rodičů – nejspíše třicátníků. Druhý pohled pak odkazuje na intelektuální vrstvu populace, a to vzhledem k roztroušeným komentářům, sebereflexím, použitému lexiku a sofistikovaně stylizovaným replikám (tj. promyšleným, formálně propracovaným), včetně specifického humoru, byť spíše charakteru literárního než dramatického. Do této sféry přináší i občasné vynoření spodních, tmavěji zabarvených proudů odkazujících kamsi k freudovským zřídům. Toto beze zbytku platí o formě textu, který právě svou strukturou dialogů a strukturou krátkých výstupů svébytně vytváří obsah sám. Tématem či spíše objektem, kolem kterého se vše točí, je sice dítě – i když jeho postoje a jednání až na drobné repliky nejsou předmětem zkoumání – ale spíše než o popisu/obrazu následků, které vstup dítěte do života rodičů způsobí, lze hovořit o popisu této události. Popisu ovšem hyperbolizovaného, který má při vhodné realizaci šanci tím, co postavy říkají, jak a proč a kde to říkají a jak jednají, vytvářet svébytné a vyhocené metafory na dané motivy a témata. Dále lze konstatovat, že nejde o klasický dramatický oblouk, neboť vzato

do důsledků, i když DÍTĚ zobrazuje bytí dvou dvojic s přidáním malým zrcadlem člověka žijícího sama pro sebe (singl), klidně by jeden každý výstup/skeč/situaci v obou částech mohla po každé hrát jiná dvojice, dokonce bez ohledu na to, že se jedná o výjevy ze života v jistém časovém sledu. To vše odkazuje na žánr kabaretu a jeho výrazové prostředky, které nejpregnantněji odhalí úběžníky situací, a proto by při inscenování nebylo vhodné směřovat k psychologickému realismu či naturalismu, neboť by došlo ke kolapsu na všech frontách.

Soudím, že tento text, jako individualizovaná obecná zkušenost o proměně hodnot a změně životního stylu – ať už se to těm, kdož mají dítě, líbí nebo ne – od interpretů předpokládá jisté životní zkušenosti a zázemí, které sami při narození dítěte prožili. Ovšem též platí, že představitelé postav mohou díky herecké paměti své postoje zprostředkovat i přes zkušenosti empirické. Taktéž soudím, že by bylo vhodné, aby soubor, který tento text vezme za vlastní, uvažoval o věkovém limitu představitelů. Jak proto, aby představitelé vizuálně odpovídali věku hrdinů tohoto příběhu, tak i vzhledem k pojednání tématu, aby v kabaretní nadsázce odpovídal, řekněme, generačnímu vyznění.

Na žánr kabaretu či černé grotesky a hyperbolizaci tématu odkazuje celý text, přičemž první informaci o tom dostaneme hned na počátku z dialogu mezi rodiči, ze kterého vyplývá, že matka ani neví, že má dceru a ne syna. Už tato replika navozuje atmosféru nadhledu a smíchu nad sebou samým, jak další člen rodiny vytváří ze dvou tři, a mění priority života. Taktéž je ku prospěchu věci, že pateticky přepálené texty pá-

nů-otců, v nichž filozofují nad tím, jak je úžasné, co s jejich životem udělalo narození dítěte, jsou prezentovány neveřejně, pouze ve zvukovém záznamu. Sem náleží též vegetariánské a veganské šílení pod praporem hesla: Pro zdraví dítěte vše! Singl Viktor vychází v tomto groteskním obrazu života jako zanesená slepá ulička, i když lze vycítit jistou melancholii a nostalgii po bezstarostném bytí, než přišla odpovědnost za dítě a nutnost dostát nárokům, které způsob života singla nutně omezují.

U dobré hry její titul, eventuálně podtitul či motto bývají součástí významu oč kráčí, a nabízejí jistý klíč k uchopení. Zde je název jednoznačný – Dítě! Ono je subjektem, objektem, hybatelem, katalyzátorem, detonátorem, et cetera, zjetého status quo. Motto: „Život je jak odvrácená strana mince, na kterou se každý den díváš,“ můžeme chápat směrem k výkladu ve dvou rovinách. V první platí za předpokladu, že přijmeme faktický rozpor mezi tím, jak člověk sám sebe vidí, jak by chtěl, aby jej viděli druzí, a jaký obraz jeho ega mu společnost kolem něho vrací. Přitom právě dítě může být/bývá tím, kdo s jeho vizemi zamává natolik, že ten který člověk má dočasný či setrvalý stav vědomí a vnímání, že život, jak ho zná, skončil, a on už je navždy odsouzen hledět na odvrácenou stranu svého bytí. V druhé rovině lze motto chápat jako jistý autorský postoj, paradox ve smyslu nazírání postav na život – nakonec dámy citát Lao-c omílají – a spíše, či určitě, jako svého druhu klíč ke čtení textu než jako osobní filozofické stanovisko autora.

Text DÍTĚ! od Martina J. Švejdy lze tedy chápat jako jednotlivé skeče na dané téma, nebo jako hermeticky uzavřený sukus, k němuž – oproti jiným opusům – lze těžko nabízet možné varianty situací nebo poukazovat na možné problémy. Spíše tedy šlo o pojmenování, vymezení některých aspektů dítěte.

Martin J. Švejda

DÍTĚ!

(Hra ze života)

Motto: „Život je jak odvrácená strana mince, na kterou se každý den díváš.“ **Lao-c**

OSOBY:

LUBOŠ, manžel Ireny
IRENA, manželka Luboše
STANDA, manžel Zdeny
ZDENA, manželka Standy
HOLČÍČKA, deset až dvanáctiletá
VIKTOR, singl

PRVNÍ ČÁST

1.

HLAS LUBOŠE: Dítě člověka změní. Ne, to nejsou žádné kecy z chytrolínskejších knížek. To je pravda. Čistá pravda! Najednou totiž zjistíš, že co ti přišlo podstatný, je jenom

trapná marginalita, a co si doteďka přehlížel, stojí v centru tvé pozornosti. Jít s chlapama na pivo, pokecat si nad baylies s novou kolegyní? O. K. Ale nic se nevyrovná tomu, vidět jak to malý saje z prsu. Zmatek v hlavě, zpřeházený životní hodnoty – to všechno je pryč, na to zapomeň; zklidnění, zmoudření, vyrovnanost – to všechno je otcovství... Jen jedna věc mi není jasná: proč to muselo potkat zrovna mě.

2.

Irena a Luboš s kočárkem.

IRENA: (divákům) Dobrý večer.

LUBOŠ: (divákům) Dobrý večer.

IRENA: Tak jsme tady. Řekni to ty, tatínku.

LUBOŠ: Ne, řekni to ty, maminko.

IRENA: Ne, ty.

LUBOŠ: Ty.

IRENA: Ty.

LUBOŠ: TY.

IRENA: A proč bych to měla říct já?

LUBOŠ: Protože jsi moudřejší.

IRENA: Já jsem moudřejší?

LUBOŠ: Ano, ty jsi moudřejší.

IRENA: Vážně?

LUBOŠ: Jasně.

IRENA: A ty nejsi moudřejší?

LUBOŠ: Ne, maminky jsou moudřejší. My tatínkové jsme jenom vychlastaný paka, dobrý tak maximálně na to, abysme doma klopili prachy.

IRENA: Tak dobře, tatínku, přesvědčil jsi mě. (divákům) Tatínkové mají vždycky po ruce nějaký pádný argumenty. Řeknu to tedy já... Máme s Lubošem děťátko... Já vim, zní to trochu banálně, ale je to pravda! Čistá pravda!

LUBOŠ: A kdybyste ji viděli, tu naši pusinku –

IRENA: (zarazí se) Pusinku?

LUBOŠ: Ano, pusinku.

IRENA: Chlapečka pusinku?

LUBOŠ: Holčičku pusinku.

IRENA: My máme holčičku?

LUBOŠ: Ano, holčičku.

IRENA: A jak to, že nic nevím?

LUBOŠ: Co?

IRENA: Že máme holčičku.

LUBOŠ: Jsi se neptala.

IRENA: Jak neptala?

LUBOŠ: No neptala.

IRENA: A nezdá se ti, že je docela důležitý, aby matka věděla, že má holčičku?!

LUBOŠ: Prosim tě, nech tý hysterie! Co je v dnešní době důležitý? Identita nějakýho mrňavýho haranta? Jenom hloupě paušalizuješ.

IRENA: (*rozčileně*) Tak ty mě dvanáct let vodiš za nos, skrejváš přede mnou pravdu, a když mi ji nakonec řekneš – a já jsem z toho pochopitelně v šoku – tak prohlásíš, že hloupě paušalizuju?!

LUBOŠ: (*stejně rozčileně*) Tak jsem ti to neřek, no. Jsem nevěděl, že tě to tak bude zajímat. Máme holčičku – a děje se něco?

IRENA: Dobře víš, že jsem si ji vždycky přála mít!

LUBOŠ: Tak vidíš.

IRENA: Ted', když jsem si zvykla na to, že je to chlapeček... Jak se jmenuje?

LUBOŠ: Irenka.

IRENA: Irenka... Takže po mně... Ty, Luboši, ty někdy vážně dokážeš bejt pěkná svině – ještě se mi takhle za zády posmívat.

LUBOŠ: Žereš maso – nerozumíš vtipům.

Pauza.

IRENA: (*pro sebe*) Člověk by si myslel, že tu jde o nějakou lacinou srandu – a přitom to vypadá na docela obyčejnou pravdu.

LUBOŠ: Promiň... Nechceš řízek, co jsem včera dělal?

IRENA: Sójovej řízek ne.

LUBOŠ: Kuřecí řízek.

IRENA: Ty jsi včera dělal kuřecí řízek?

Luboš přikývne.

IRENA: A to si jako myslíš, že když mi uděláš kuřecí řízek, že tím jako dáš všechno do pořádku?

LUBOŠ: Proč ne?

IRENA: Ale víš co, Luboši – já už toho mám po krk, tohodle života s tebou.

LUBOŠ: Takže odcházíš.

IRENA: (*zarazí se*) Vidiš, to mě nenapadlo... Takže odcházím!

LUBOŠ: Ireno!

IRENA: Už jsi řek!

LUBOŠ: Ale no tak –

IRENA: Ahoj!

Irena odejde. Luboš zůstane sám s kočárkem.

3.

HLAS STANDY: A pak máš teda najednou před sebou dítě. To malý, věčně urvaný dítě. Ale ty ho nemůžeš něčím praštit, nemůžeš mu říct: „Drž už prosim tě hubu, tatínek s maminkou se taky chtějí vyspat.“ Ne, ty z něj musíš svlíknout pročuraný hadry, vyměnit mu plínu, navlíct čistý dupačky, přiložit ho k prsu a počkat, dokud se ten spratek jeden malej pořádně nenažere... Tohle všechno musíš... No neni na světě krásně?

4.

Zdena a Standa s kočárkem.

ZDENA: Tak co – usnuli jsme?

STANDA: Spíme. Ďáblík je to.

ZDENA: Čertovo kopýtko.

STANDA: Rarášek jeden. Ta se nás dneska zase nazlobila.

ZDENA: Třeba jak ti shodila ten stojan s céděčkama.

STANDA: A nebo jak ti poblínkala tu tvou novou halenku.

ZDENA: A nebo jak tě tou svou malou roztomilou ručičkou uhodila do toho tvýho roztomilýho bolavýho zubu.

STANDA: Kdepak, kulíšek je to malej.

ZDENA: Ta se vyzná. Ta hned pozná, kdo ji má vopravdu rád a kdo ne. Že jo, tatínku?

Ozve se dětský pláč.

STANDA: Ted' tam jdeš ty... maminko.

ZDENA: Ne, ty.

STANDA: Ne, ty.

ZDENA: TY.

STANDA: Já jsem tam byl jako poslední.

ZDENA: Ale já jsem tam byla předtim dvakrát.

STANDA: To mě nezajímá.

ZDENA: Mě taky ne.

STANDA: Ty, Zdeno – ty mě nesar.

ZDENA: Ty mě taky.

STANDA: (rozhořčeně) Já ti něco řeknu – ty nejsi dobrá matka.

ZDENA: No a co. Jabka taky nejsou všechny dobré.

Vejde holčička.

HOLČIČKA: Tak co je? Kde jste? Neslyšeli jste? Brečim! Mám hlad! Chci najíst! Mléko!

STANDA: (chlácholivě; odvádí holčičku ze scény) Tak pojď, ty můj malej broučku. To víš že ti dáme napapat. Tak co, z jakýhopak chceš prsu? Z levýho? Nebo z pravýho?

HOLČIČKA: Z vobou!

ZDENA: (pro sebe) Teda ty seš ale hladová holčička.

5.

Hospoda. Irena a Zdena s pivem u stolu.

ZDENA: Ne, tak jako Irčo v pohodě, bavme se vo nějakym tom mateřskym pudu, vo tom, co jako ženská cejtí, když má dítě, to všechno je v pohodě – a ty přece víš, že já jsem vůči těmhle názorům fakt jako votevřená; ne, ale stejně, mně se fakt zdá, že se někdy chováš jako vobyčejná píča.

IRENA: Zdeno –

ZDENA: Jako že ti to neřek, že je to holka... Tak jako promiň, ale vo čem potom všechny ty genderový studie jako jsou?

IRENA: Já vim – jsem vobyčejná píča, vytvářím si nesmyslný

vazby – a tím jen zakrejuvám svoji neschopnost bejt vopravdu sama sebou.

ZDENA: Supr interpretace, Irčo. Ale klasickéj machistickéj konstrukt. Samá racionalita, ty krávo!

IRENA: No! Aspoň vidíš, jak moc jsme se my ženy odcizily.

Pauza.

ZDENA: Ne, Irčo, jestli chceš bejt ženská na plný koule, tak ze sebe musíš dostat tyhle maskulinní normy: jakože ženská – matka dítěte, ochránkyně rodinnýho krbu. (k číšníkovi) Co nám čumíš do výstřihu, ty kreténe?! Ještě jedno.

IRENA: Víš, Zdeno, já ti vo tom jako dost přemejšlim. Fakt jako hodně. Já se ti někdy takhle třeba v noci vzbudim – mám asi náký vošklivý sny nebo co. Tak jdu do špajzu, uříznu si kus salámu, votevřu pivo, chvilku civim z balkonu – a v tom mi to dojde... Já ho asi... milovala.

ZDENA: No jasně, bylo to takový roztomilý ušatý torpédo. Pořád po tobě pokukovalo, nosilo ti kytky, psalo zamilovaný básně –

IRENA: Zdeno –

ZDENA: Takže ty jsi nakonec neodolala a –

IRENA: Ty jo, tohle nezesměšňuj, Zdeno. Takhle to fakt bylo!

ZDENA: A co nebylo, ty krávo? Co nebylo?! Každý, jak tady sedí, bylo jednou šestnáct, (divačkám) že jo, holky? Každou jednou začla prudit příroda, jasně, ale tak se z toho snad už nepoděláme, ne? Nejsme žádný vypatlaný žáby. Se podle toho taky chovám.

IRENA: A jak se chovám?

ZDENA: Hele, Irčo: já každý ráno, když se probudim, ještě než mi Standa udělá kafe, tak si pro sebe vždycky desetkrát řeknu takovou moudrost vod Lao-c: „Život je jak odvrácená strana mince, na kterou se každej den díváš.“ No – zkus si to. Schválně.

IRENA: (medituje) Život je jak odvrácená strana mince, na kterou se každej den díváš. Život je jak odvrácená strana mince, na kterou se každej den díváš. (náhle k číšníkovi; snaživě ostře) Už nám zase čumíš do výstřihu, ty kreténe? Tady to polož a dojdí pro vedoucí! (Zdeně) Asi takhle?

ZDENA: (ironicky) No – supr, Irčo.

6.

Kavárna. Luboš a Standa u stolu. Luboš s kávou a dortem, Standa se zeleninovou miskou.

LUBOŠ: Ty vole, Stando, ne, vážně, promiň, ale v tomhle se

neshodneme. V tomhle se vážně neshodneme. „Látkový“... Ty vole – jak jako látkový? Ty vole, kde to žiješ? V jakým století se ti to dítě narodilo?

STANDA: Šetřím přírodu, ne? Myslim ekologicky. Alternativní způsob života.

LUBOŠ: Ty vole, a co voda? Co elektrika, ty vole? Vo fosfátovějch hajzlech ani nemluvim.

STANDA: Jsou i bezfosfátový hajzly.

LUBOŠ: Ale ty ti ty hovna nevyperou. Ty ti je nevyperou! Jasně, k přírodě si šetrnej, Bursík z tebe bude celej šťastnej. Ty vole, ale žlutý fleky, ty ti na těch plenách zůstanou.

STANDA: A co separační plena?

LUBOŠ: Ty vole, viděls někdy, jak vypadá separační plena? Viděls někdy, jak vypadá separační plena? Ty vole, vždyť je to jak piják. Nula nula nic, ty vole.

STANDA: A jednorázovky jako nejsou nula nula nic?

LUBOŠ: Ty vole, ale vod toho se snad jmenujou jednorázovky, ne?! Jako že na jedno použití. Prostě mu to nasadíš a až se vydělá, tak je vyhodíš. Nasadíš – vyhodíš. Nasadíš – vyhodíš. Žádná věda, ty vole.

STANDA: Jasně. Ale tak si to pak sečti. Nasadíš – vyhodíš. Nasadíš – vyhodíš. A za den to máš... kolikrát za den přebaluješ?

LUBOŠ: Sedumkrát vosumkrát.

STANDA: No vidíš, ty vole, a teď počítej. A to jako neni jenom vo penězích. Ale co tu jako po tobě zůstane za vodpad. Hm? Haldy zsranejch nerecyklovatelnejch plen... Ne, fakt, Luboš, promiň, ale je to všechno vo ekologii, tohle. Tající ledovce, pařáky v pŭlce dubna – a do toho ještě ty s těma nerecyklovatelnejma pamperskama. Tak jako promiň, ale v tomhle spolu nepojedem.

LUBOŠ: Tak jo, no. Tak popojedem.

Pauza.

STANDA: Co doma?

LUBOŠ: Hustý, ty vole. Tak jsem jí to řek, vo tý holce.

STANDA: A vona?

LUBOŠ: Nasadil jsem kuřecí řízek.

STANDA: Počkej, ty vole –

LUBOŠ: Ale ani ten mi to nezachránil.

STANDA: Ty jsi nasadil kuřecí řízek?

LUBOŠ: Přece jí v takový chvíli neudělám dýňový placky.

STANDA: Kuřecí řízek?!

LUBOŠ: Dýňový placky dělám každěj druhej den.

STANDA: Vždyť jsi vegetarián, ty vole! Vždyť jsme, Luboš, vegetariáni! A víš, proč jsme, Luboš, vegetariáni? Protože je to dobrý pro naše děcka! Luboš, přece chcem pro naše děcka jen to nejlepší. Jenom to, co jim nezafláká ty jejich malý bezbranný tělíčka všema těma rakovinotvornejma sajrajtama... A ty jí uděláš rakovinotvornej kuřecí řízek.

LUBOŠ: Vždyť ti říkám, že to stejně nezabralo. Přišla domu – ale řízku se ani nedotkla.

STANDA: Ty vole, ale stačí, žes jí ho dělal! Stačí, že si těmahle prackama –

LUBOŠ: Ani Irenky se nedotkla.

STANDA: Počkej, ty vole – jak jako nedotkla?

LUBOŠ: Nedotkla. Přišla domu, zapla televizi, votevřela chipsy – a k její postýlce ani nešla.

STANDA: Ty vole – a je to vůbec její matka?

LUBOŠ: Stando, přece víš, že Irena nebyla jediná moje ženská. Přece víš, jak to v těchle věcech bejvá... Za den potkáš na ulici stovky lidí. Rozumíš – stovky lidí! S desítkama z nich se dáš do řeči. S desítkama! A s některejma z nich... Prostě nevím, jestli Irena je její matka.

Dlouhá pauza.

STANDA: No jo, no. Chlapi to fakt v těchle věcech nemaj lehký.

7.

Z hlediště se zvedne nespokojený divák. Viktor s kytarou.

VIKTOR: Tak jako sorry – ale stačí. Tohle už vážně nemusim. Ujetý rodinný emoce. Fakt ne! Já jsem vyrovnaněj. V pohodě – cool. Večeře, vínko – a ráno každěj po svejch. (Představuje se divákům.) Viki. Singl... Hele: starou máš na antidepressivách. Děti ti vodí domu policie. O. K. Je mi tě líto. Ale – jak to jen říct? – co já s tím nadělám? Zejtra je zase den. Třeba včera: jedna holka, ty vole, chodim s ní sotva čtvrtěj rok, popad jí dēsnej hysterák, prej „jestli si ji nechci vzít“. Je jí dvaatřicet, biologický hodiny jak kráva tikaj, ráda by se mnou měla dítě... Tak jsem jí dal kopačky, ty vole. „Dítě“. Co to má kurva znamenat? Copak sem nákej hodinář? Miluju cynický hlášky...

Vejde holčička.

VIKTOR: Nazdar kotě.

HOLČIČKA: Dobrý den.

VIKTOR: „Dobrý den“... tak jako netykavka. No jak myslíš... Kolik ti je, kotě?

HOLČIČKA: Deset.

VIKTOR: Hm, tak deset. Tak to ne, kotě, sorry – ale do toho nejdu. Ne, vážně, kotě, s tím jsou pak děsný voplejtačky. Mám pro tebe pochopení, ale fakt ne. A s brekem to na mě nezkoušej. To na mě nezabírá. Jak se ženský rozbrečej, tak mi naskakují fakt jako vošklivý pupínky! Nemám tam něco?

Holčička zavrtí hlavou.

VIKTOR: Máš štěstí. Čí seš vůbec?

HOLČIČKA: Tatínkova.

VIKTOR: Tak tatínkova. Kotě je intelektuál. Četla Freuda –

Holčička se přidá k Viktorovi.

VIKTOR + HOLČIČKA: Ví, že každá holčička je tatínkova. A chlapeček maminčin.

VIKTOR: (*obdivně*) Dobrý, kotě. Viktor. Viki. Co takhle jointa?

HOLČIČKA: Já od cizích lidí nesmím.

VIKTOR: Co blbneš? Jakej já jsem cizí? Pamatuješ, jak jsem tu na tebe každej den čekal? Díval se, jak jdeš do školy? A ty jsi dělala, že mě nevidíš?... Jenže jsi mě viděla. Dobře jsi mě viděla...

HOLČIČKA: Neviděla.

VIKTOR: Viděla.

HOLČIČKA: Neviděla. To není moje škola.

VIKTOR: Nekecej, kotě. Na mě si s Alzheimerem nepřijdeš.

HOLČIČKA: S kým?

VIKTOR: Já ti... Kdepak, já vás mám prokouklý, kočky. Já znám ty vaše fínty. Taháte kocoury za vousy, děláte z nich voly, a přitom je to jenom taková hra. Chcete je vyprovokovat.

Pauza.

HLAS IRENY: Irenko!

Vejde Irena.

IRENA: (*holčičce*) Ke mně, kočička. Nech tady pána.

HOLČIČKA: On si začal. (*Baví se.*) Nabízel mi bonbony.

IRENA: Vy jste jí nabízel bonbony?

HOLČIČKA: Karamelky.

IRENA: Karamelky?

HOLČIČKA: Jo, karamelky.

IRENA: (*Viktorovi*) Takový ty, co vytahují plomby?

HOLČIČKA: Jo, právě ty!

IRENA: Viktore?

VIKTOR: Irena?

IRENA: (*holčičce*) Kočičko, běž si hrát chvíli vedle.

HOLČIČKA: Ale mami –

IRENA: Už jsem řekla, kotě.

HOLČIČKA: Mami!

IRENA: Ven!

Holčička odejde.

IRENA: Viktore, jsi to opravdu ty?

VIKTOR: Jasně.

IRENA: Málem bych tě nepoznala.

VIKTOR: Taky už mi není dvacet.

IRENA: Ani mně ne. Ale to nevadí, že ne? Že to nevadí, Viktore? Že ne? Viktore, řekni: kolik už je to vlastně let? Čtyři? Pět?

VIKTOR: Dvanáct.

IRENA: Tak dvanáct... Ale přitom jako by to bylo včera... Že jo? Že nekecám, Viktore? Že jo? Ty a já, začátek května, tahle lavička... Já – podívej, Viktore...

VIKTOR: Viktor a Markéta –

IRENA: A támhle ta kašna; tam jsme si přece slíbili –

VIKTOR: Akorát ty břízy trochu povyrostly.

IRENA: Hm, břízy... Ale jinak zůstalo všechno při starém. Že jo?

VIKTOR: Jasně. To je tvoje dítě? Pěkný kotě.

IRENA: Až do včerejška jsem myslela, že máme kluka. Můj muž mi nic neřek.

VIKTOR: Dítě s chlapem děsně zamává.

IRENA: Ale s ženskou taky, Viktore, s ženskou taky... Víš, Viktore, já ti něco řeknu... nevádí ti, že budu upřímná?

VIKTOR: Ne, klidně mluv.

IRENA: Mít dítě, to není žádná prča... Potřebovala bych vysadit.

VIKTOR: Vysad' –

IRENA: Hodit za hlavu všechny ty starosti, jestli už je jako zaplacený inkaso, v kolik přijdu domu k večeři a nebo jak to budem řešit s těma prdíkami... Rozumíš: aby zase všechno bylo jako dřív, tak jak bylo.

VIKTOR: Tak jdem na to?

IRENA: My dva, Viktore? Po dvanácti letech?

VIKTOR: Já se nezměnil, kotě.

IRENA: (*s údivem*) Počkej, ty ještě nejsi ženatej? Ty ještě nemáš dítě?

VIKTOR: Dítě je proti mému přesvědčení, Ireno. Proti mé životní filozofii. Hele – udělat dítě, založit rodinu, to dokáže každý druhý pako. Ale získat ženskou pěknou písničkou, to už chce vod tebe trochu jinej přístup. Bejt v pohodě. Mít čistou hlavu. Rozumíš – cool... Takže co?

IRENA: (*po chvílce rozmyšlení*) Tak jo.

KONEC PRVNÍ ČÁSTI

DRUHÁ ČÁST

1.

VIKTOR: (*divákům*) Kdy to jako všechno bylo? Už nevím. Asi po koncertě. Seděl jsem v šatně, kouřil jointa a tak, a v tom vešla. Kdo? To už nevím; prostě ale vešla; sedla si mi na klín a tak ňák roztomile žensky řekla: „Tak jsem tady.“ Tohle vážně řekla. Tak co jsem měl dělat – když tohle řekla? Takovýhle slova... A dál? Dál už zase nevím. Asi byla ňáká pařba. Jasně. Určitě byla pařba. Pařba byla tenkrát pořád. Jedna velká pařba. Proto už nic nevím. Když byla ta velká pařba...

2.

Hospoda. Luboš a Standa s pivem u stolu.

LUBOŠ: Ty vole, nechci jako házet vlny, fakt nechci, ale tak se mi zdá, že se něco děje.

STANDA: Fakt?

LUBOŠ: Fakt. Zatím nemám důkazy, rozumíš, ZATIM, ale fakt si myslím, že se něco děje.

STANDA: A proč jako myslíš?

LUBOŠ: To snad chlap jako cejtí, ne? Srdíčkem, ty vole.

STANDA: Jo tak. Jasně.

LUBOŠ: Jak bych ti to... Mám takový stavy. Rozumíš: je pozdě večer, sedím v křesle, co jsem zdědil po mamince, rodina už spí, dvanáct hodin, na klíně mám rozečtenej magazín, říkám si: „Je ti pětatřicet, máš ženu, dítě, v koupelně koš s nevypraným prádlem...“ Prostě maximální saturace tvý sociální role... A tak jdu do špajzu, tam vidím, jak visí zbytek salámu, a na polici je nedopitý pivo... Tak to vezmu, kousek toho salámu uříznu...

STANDA: Luboš!

LUBOŠ: Chtěla po mně zeleninu.

STANDA: Zeleninu?

LUBOŠ: Zeleninu. Rozumíš - dělal jsem k večeři karbanátky; KAPUSTOVÝ karbanátky; takovej jakože kompromis mezi klasickou a zdravou kuchyní, a vona se mě normálně zeptala, jestli by k tomu ještě nebyla dušená mrkev.

STANDA: Dušená mrkev?

LUBOŠ: Dušená mrkev! Ty vole, viděls někdy ženskou, která by si dobrovolně dala dušenou mrkev?

STANDA: Třeba tě vážně žere.

LUBOŠ: Ty vole!

STANDA: Ne, vážně. Já vedu se Zdenou voddělenou kuchyň. Zdena má košér kastroly na masitý jídla.

LUBOŠ: Ne, fakt se něco děje. Aquaplaning. Jasně – aquaplaning. Rozumíš – jedeš po silnici autem, venku děsnej liják, ale ty jsi v pohodě, všechny jízdy máš bez nehody... a vtom najednou aquaplaning.

STANDA: Aquaplaning?

LUBOŠ: Aquaplaning... A můžeš kroutit volantem jak chceš.

3.

Kavárna. Irena a Zdena s koktejlem a brčkem u stolu.

ZDENA: Viki?!

IRENA: Jo, Viki.

ZDENA: Fakt jako Viki?!

IRENA: Jo, fakt jako Viki.

ZDENA: Fakt?

IRENA: Fakt.

ZDENA: Tak to jsi teda fakt kráva.

IRENA: Počkej – jak jako kráva?

ZDENA: Fakt kráva.

IRENA: Jak jako myslíš –

ZDENA: Viki je singl.

IRENA: Já vim.

ZDENA: Singl z přesvědčení.

IRENA: Jenže byl má první láska.

ZDENA: Krávo!

IRENA: A já jeho taky.

ZDENA: Ireno!

IRENA: Takže šlo o jako takovej intuitivní návrat na samej začátek cesty.

ZDENA: Proboha, Irčo, a kam tim jako míříš, když se sčuchneš s chlapem, kterej na partnerský vztahy programově kašle? Mysli! Jsi vdaná ženská! Tady je Rhodos – tady skákej.

IRENA: Zdeno...

Pauza.

ZDENA: Víš co, Irčo – hele já vim, že nemám co povídat, když už to sama s Vikim táhnu dobrejch deset dvanáct let. Jasně. Ale rozumíš: vždycky mám tolik rozumu, abych věděla, co pro mě tvůj Luboš znamená.

IRENA: Já vim, že jsem blbá. Ale hele, Zdeno: já bych se na tvýho Standu taky nikdy nevykašlala. Copak bych mohla zapomenout, co všechno pro mě udělal, když se nám s Lubošem nedařilo otěhotnět?

Dlouhá pauza.

ZDENA: Tak jo, no. Tak promiň. Nejsi úplně blbá... Já vim, že máme dobrý chlapy. Idioty – ale dobrý.

IRENA: Ty mi taky promiň. Já vim, že Viki je směšnej egocentrik, kterýho by ani nenapadlo postarat se vo někoho jinýho než vo sebe. To je jasný... Ale hele – roztomilej, to zas je, ne? A ty jeho písničky, ty jsou taky hezký. Co?

Zdena na Irenu nechápavě zírá. Dlouhá pauza.

4.

V bytě, kde bydlí holčička.

VIKTOR: Máte to tady ale zatraceně útulný.

HOLČIČKA: Já vim.

VIKTOR: Vyleštěná klícka.

HOLČIČKA: Tatínek luxuje každě den.

VIKTOR: Trochu magor, ne?

Holčička přikývne.

VIKTOR: No jo, no... to není jako u mě.

HOLČIČKA: A jak je to u vás?

VIKTOR: To bys ještě nepochopila.

HOLČIČKA: Pochopila.

VIKTOR: Nepochopila.

HOLČIČKA: Pochopila.

VIKTOR: Nepochopila a cucej radši ten bonbon. Chutná?

HOLČIČKA: *(přikývne)* Pochopila.

VIKTOR: Nepochopila.

HOLČIČKA: Pochopila.

VIKTOR: Hele – seš snad singl?

HOLČIČKA: Sem.

VIKTOR: Tak vidíš... Prostě takový jako doupě to je. Rozumíš – singl-doupě. Dva hrnky, dva ručníky, jedna postel, prach v rámci společenský slušnosti... *(Přejede prstem po nábytku.)* Hele, tady si to utři – nebo bude mazec, až se vrátěj vaši... Ne, je fakt vidět, že tu bydlí spořádaná rodinná jednotka.

HOLČIČKA: Myslíte jako maminka, tatínek a jejich milovaný dítě?

VIKTOR: No – tak nějak.

HOLČIČKA: Ale maminka s tatínkem se nemají moc rádi. Vlastně bych řekla, že se vůbec nemaj rádi... Spíš se jako nenáviděj... Jako každý správný rodiče.

VIKTOR: Nepřeháněj.

HOLČIČKA: Nepřeháním. Hádají se jako psi.

VIKTOR: Jako psi?

HOLČIČKA: Jo. Jako pouliční směska.

VIKTOR: Tak to kecáš.

HOLČIČKA: Nekecám. Třeba včera - otec v jedný jakože idylický chvílce řekl matce, že jsem holka.

VIKTOR: Ona to nevěděla?

HOLČIČKA: Asi ne.

VIKTOR: Trochu divná matka, ne?

HOLČIČKA: *(Pokrčí rameny.)* A když jsem večer měla hlad, tak se na mě úplně vybodla. Musel jít se mnou táta... No, a otec pak navíc ještě v cukrárně prohlásil, že si vlastně vůbec neni jistej, jestli je moje matka moje matka.

VIKTOR: Prosim tě – a jsou tvý rodiče vůbec tvý rodiče?

HOLČIČKA: No – voni si to myslěj.

Pauza.

VIKTOR: *(Ukáže na svou kytaru.)* Hele, kotě – tak tohle preferuju já. Tělo, krk, hlava –

HOLČIČKA: *(Ukáže na otvor v kytaře.)* A co je tohle?

VIKTOR: Takhle já to do toho naperu. *(Zahraje několik akordů.)* A tady vypadne písnička... Chceš nákou zahrát?

Holčička přikývne a sedne si na zem. Viktor začne tklivě hrát.

HOLČIČKA: *(s despektem)* Slušný. Je vidět, že máte svou kytaru fakt rád.

Viktor se urazí. Pauza.

VIKTOR: Tak co, už si docucala bonbon?

Holčička přikývne.

VIKTOR: Tak vyčistit zuby, převlíknout a spát.

HOLČIČKA: A co pohádka?

VIKTOR: Kdo?

HOLČIČKA: Pohádka.

VIKTOR: Myslíš jako –

HOLČIČKA: Jak se vypráví na dobrou noc.

VIKTOR: Jo tohle.

HOLČIČKA: Jo. Tohle.

VIKTOR: Já jsem tvá pohádka...

HOLČIČKA: Ale nejsi.

VIKTOR: Jsem.

HOLČIČKA: Nejsi.

VIKTOR: Jsem.

HOLČIČKA: Nejsi.

VIKTOR: JSEM.

HOLČIČKA: *(poněkud zaskočena)* Jste fakt dobrej.

Ozve se hlas vypravěče.

HLAS VYPRAVĚČE: Za devatero lahůdkama a devatero cukrárnama bylo jedno království. Království tak malý, že by se vešlo i do díry od ementálu. A tohle království by bylo jinak zcela bezvýznamný, nebýt jedný divný věci: v království platil zákaz konzumace mlíka... Možná si říkáte: „Co je to za blbost, zákaz konzumace mlíka, ě mlíko přece obsahuje důležitý živiny...“

Holčička se nehýbe. Viktor holčičku uloží na zem a odejde.

5.

Luboš a Standa nad ležící holčičkou.

LUBOŠ: Tak co?

STANDA: Je tady.

LUBOŠ: A co dělá?

STANDA: Spí.

LUBOŠ: Spí... Tak to je přesný. To to celý vystihuje. Celej den někde lítá, ale večer, to si klidně přijde domu, strčí prst do pusy – a usne.

STANDA: Jako by se nechumelilo.

LUBOŠ: Jako by vo ni nešlo...

STANDA: A přitom jde hlavně vo ni, co?

LUBOŠ: Ty vole, ale mně už je to jasný... *(Vytáhne pistoli.)* ...mně už to do sebe zapadá – smysl všeho tohodletoho.

STANDA: Luboši, ty vole! To nejde.

Vejdou Irena a Zdena.

IRENA: Co tady děláte? Co jste s ní udělali?

LUBOŠ: Co?

IRENA: Že tak klidně spí?

LUBOŠ: Co bysme s ní –

IRENA: Nikdy takhle klidně nespí – když se něco děje.

LUBOŠ: Taky se nic neděje.

IRENA: Tys mi jako včera nic neřek?

LUBOŠ: A co –

IRENA: Luboši –

LUBOŠ: Ne, vážně –

IRENA: Ty mě fakt neštvi.

STANDA: *(Ireně)* To nemoh říct. To jsem včera řek já tady Zdeně.

ZDENA: Co?

STANDA: Abys mě neštvala.

IRENA: Ne, aby tě nesrala.

STANDA: Co?

IRENA: Nesrala.

STANDA: To jsem nemoh říct.

IRENA: Řek.

STANDA: Neřek.

ZDENA: Řek.

LUBOŠ: Dost! Nevidíte, že spí? To ji chcete vzbudit?

Objeví se Viktor.

VIKTOR: *(ostatním)* Nemusíte šeptat. Už vodešla.

OSTATNÍ: ???

VIKTOR: Vodešla. Už tady není.

OSTATNÍ: ???

VIKTOR: Není. Jsme sami.

Dlouhá pauza. Zaskočení Luboš, Standa, Irena a Zdena hledí na holčičku.

VIKTOR: Nebylo by něco k jídlu? Ve špajzu nic není.

LUBOŠ: V lednici jsou ještě kuřecí řízky.

Viktor přikývne.

LUBOŠ: Dáte si ještě někdo?

Irena a Zdena zavrtí hlavou, Standa téměř omluvně přikývne.

ZDENA: *(Standovi)* Vodkdy jíš kuřecí řízky?

STANDA: Pročišťuju.

Luboš přinese řízky z lednice. Muži se dají do jídla. Pauza.

VIKTOR: *(Ireně)* Tak co? Pohoda?

IRENA: Hm... Všechno je, jak má bejt.

VIKTOR: *(ostatním)* Takže co?

Nikdo nereaguje.

VIKTOR: *(divákům)* Popojedem.

KONEC

dramaturgický pozorník

Friedrich Dürrenmatt

Romulus Veliký

Nehistorická historická komedie o čtyřech dějstvích

*S použitím autorových poznámek ke hře připravila
Pavčina Schejbalová.*

Překlad: Jiří Stach z německého originálu Romulus der Grosse vydaného ve Friedrich Dürrenmatt Werkausgabe in dreissig Bänden, Diogenes Verlag, Curych.

Osoby: 15 mužů (Romulus Augustus – západořímský císař, asi 40–50 let; Zenon Isaurský – východořímský císař, asi 40–50 let; Aemilianus – římský patricij, asi 25–30 let; Mares – ministr války, asi 40–50 let; Tullius Totundus – ministr vnitra, asi 40–50 let; Spurius Titus Mamma – prefekt jízdy, mladý; Achilles a Pyramus – velmi staří komorníci; Apollyon – obchodník s uměleckými předměty, asi 40–50 let; Caesar Rupf – průmyslník, asi 50 let; Phylax – mladší herec; Odoaker – germánský kníže, asi 40–50 let, Theodorich – jeho

synovec, mladík; Phosphoridos a Sulphurides – komoří neurčitého věku) + **2 ženy** (Julia – Romulova manželka, asi 40–50 let; Rea – císařova dcera) + **kuchař, sluhové, Germáni**.

Místo a doba děje: Vila císaře Romula v Campanii, od rána 15. do rána 16. března roku 476. Zchátralé venkovské sídlo.

Romula Velikého napsal Dürrenmatt v zimě 1948–49. Premiéra se konala v basilejském Stadttheater 25. dubna 1949. Nová verze hry, kterou autor připravil pro knižní publikaci a o níž je níže psáno, je z roku 1980.

1. dějství

Odehrává se, stejně jako celá hra, v císařově letní vile, která na první pohled vypadá jako zpustlá zemědělská usedlost. Hejna kdákajících slepic, jinak prázdná, jen polorozpadlý nábytek, u stěry ctihodné busty osobností z římských dějin.

Z posledních sil k Romulově pracovně doklopýtá unavený, zašpiněný, krvácející posel – prefekt jízdy Spurius Titus Mamma, který přináší důležitou a špatnou zprávu o tom, že římské impérium se rozpadá, protože Germáni se blíží. Posel ale k císaři hradbou dvou zaprášených „důležitých“ komorníků neprorazí.

Achilles: *Germáni se blíží už pět set let, Spurie Tite Mammo.*

(Prefekt popadne komorníka Achilla a zatřeše jím jako zpráchnivělým sloupem.)

Spurius: *Mou vlasteneckou povinností je promluvit s císařem! Ted' hned!*

Achilles: *Vlastenectví, které je v rozporu s vybraným chováním, nepovažujeme za žádoucí.*

Spurius: *Ach bože! (Bezmocně Achilla pustí.)*

Pyramus: *(ho uklidňuje) Já vám řeknu jak na to, mladý muži. Odeberte se k vrchnímu hofmistrovi, zapište se do seznamu příchozích, požádejte ministra vnitra o povolení podat dvoru důležitou zprávu – a budete ji smět císaři sdělit v nejbližších dnech, možná dokonce osobně.*

Spurius: *Nešťastný Říme! Dva komorníci zavinili tvůj pád! (Zoufale odběhne doleva. Oba komorníci opět zkamení.)*

Potom vejde císař s poněkud opadaným zlatým vavřínovým věncem na hlavě. Protože jsou právě březnové idy, má ze zákona vyplatit služné zaměstnancům říše, ale bohužel se dozvídá, že ministr financí utekl se státní pokladnou (beztak prázdnou). Komorníkům tedy zaplatí dvěma z posledních zlatých lístků z věnce, ale mají se ještě rozdělit s nejdůležitějším zaměstnancem – s kuchařem.

Když Romulus douřadoval, podává se snídaně, jejíž podstatnou součástí jsou vejce od slepic, které má císař pojmenované podle politiků, vládců atp. Podle toho, jak slepice nesou, odečítá císař politickou situaci ve světě.

Romulus: *Nesl ještě někdo?*

Pyramus: *Odoaker. (Je trochu rozpačitý.)*

Romulus: *Podívejme!*

Pyramus: *Dvě vejce.*

Romulus: *To je úžasné! A můj vojevůdce Orestes, který má to germánské kníže porazit?*

Pyramus: *Nic.*

Romulus: *Nic. Nikdy jsem o něm neměl valné mínění. Chci ho dnes večer vidět na stole – nadívaného kaštany.*

Ke stejnému konci odsoudí císař i slepici svého jména, protože také nic nesnesla.

Ranní pohodu u snídaně zruší rozčilený a zoufalý ministr vnitra Tullius, který chce císaře neprodleně informovat o poslovi a jeho zprávě. Ale Romula zpráva nezajímá. Víc se stará o to, aby byl poslovi poskytnut náležitý komfort a hlavně aby se vyspal. A tak i ministr odchází s nepořízenou.

Romulus: *Zpráva nikdy neobrátil svět vzhůru nohama. To udělají fakta, a ta už stejně nemůžeme změnit, protože se stala dřív, než o nich dostaneme hlášení. Hlášení jen znepokojují svět, a proto je třeba vyhybat se jim, jak je to možné.*

Císař pak nevzrušeně pokračuje v snídani. Jen při tom smlouvá s Apollyonem, obchodníkem s uměleckými předměty, který si vybírá historické busty, ale nechce za ně dát moc peněz.

Dalším rozrušeným příchozím je císařovna Julia. Nechápe, jak může Romulus v takové chvíli jíst. Slyšela o tragické zprávě, ale nezná její obsah. Romulus se nenechá od jídla vyrušit, je přesvědčen, že ho stejně čeká nepříznivý konec.

Pravděpodobně jediným, kdo o žádné zprávě nemá ponětí, je císařova dcera Rea. Přesto přichází v pochmurné náladě a nemá chuť k jídlu. To je naopak jediné, co rozruší otce – císaře. Ale Rea právě studuje roli – nárek Antigony nad smrtí. Její snoubenec je totiž už tři roky v germánském zajetí.

Romulus: *Nestuduj tu starou smutnou roli, cvič se v komedii, ta nám odpovídá mnohem lépe.*

Do rodinné společnosti vletí ministr války Mares a důrazně žádá, aby císař vyslechl posla. Ale císař se zároveň právě dozvídá od komorníka, že slepice Odoaker (pojmenovaná podle germánského vůdce) právě snesla tři vejce. A tak je mu jasné, že Germáni dobyli Pavii („Taková shoda snad ještě v přírodě existuje, jinak by na světě nebyl už vůbec žádný pořádek.“) a na rozdíl od manželky a dcery tou zprávou vůbec není ochromen. Rea jde raději studovat Antigonu a Julia dostává další ránu zjištěním, že Romulus rozprodává busty, které mu věnoval její otec.

Nato vpadne přepychově oděný východořímský císař Zenon a prosí Romula o azyl. Jeho dva komoří ho nutí (už pokolikáté) pronášet obřadný žalozpěv. Nemůže prostě žádat jen tak prostě a přímo. Romulus oba komoří nechá zavřít do kurníku, Zenona zve ke stolu a ukazuje se, že ani neví o válečném konfliktu, který spolu oba císaři už léta vedou. Zenon je pohoršen, že v takové chvíli se Romulus stará víc o své slepice než o říši. Snaží se probudit hrdost na římskou minulost, kulturu, dávnou velikost.

Přirítí se Mares se zprávou, že Germáni už táhnou na Řím. Romulus už ale nemá v podstatě žádnou armádu, a tak ministr války navrhuje totální mobilizaci. S tím Romulus naprosto nesouhlasí, a tak se zdá, že se neodvratně blíží konec.

Naději vnáší příchozí obchodník Caesar Rupf, původem Germán, žijící v Římě. Je to velebohatý výrobce kalhot, nejnovější římské novinky. Romulus je proti Germánům i proti kalhotám, ale Rupfův návrh, jak říši zachránit, ho zajímá. Caesar Rupf slibuje, že zbaví Řím Germánů prostě tak, že je přeplatí. („Dneska si lze koupit každého, Veličenstvo.“) A za to chce spojení římského imperia se svou firmou, tj. chce za ženu císařovu dceru Reu a kalhoty mají být prohlášeny za povinný oděv. Dává císaři čas na rozmyšlenou do odpoledne a odchází. Císařovna Julie by okamžitě souhlasila, ale Romulus odmítá kupčit se svou dcerou. Řím by prodal hned. Julie už neví jak dál, stydí se za manžela.

Romulus dosnídal a konečně přijímá posla, který obřadně sděluje špatnou zprávu. Romulus v něm ale místo hrdiny vidí pozéřa, a tak není divu, že také posel císaře zavrhuje.

2. dějství

Na dvorku plném slepic pobývají císařští úředníci. Pálí archivy, protože Řím je dobyt a oni nemají peníze na to, aby staré spisy zachránili. Zenon nad tím vším vrtí hlavou. Ve své vznešenosti nechápe, že už nikdo nevěří v dobrý konec. Uvnitř císařovna balí kufry.

Posel Spurius se potácí po dvoře, stále ještě nespál a ani nechce usnout, chce se pomstít. Mares nepochopitelně stále pra-

cuje na strategii jak nakonec Germány porazit. Ostatní jsou skeptičtí. Ale Mares je tvrdošíjný a plánuje, že když se dostanou na Sicílii (bez loďstva), dostanou se Germáni do slepé uličky na římském poloostrově a oni je pak ze Sicílie snadno převálcují. Tím plánem ostatní úředníky nakonec přece jen trochu nadchne.

Mezi ministry přichází Aemilianus. Je to snoubenec Rey, ale nikdo ho nepoznává. Vypadá strašlivě, utekl z germánského zajetí. Nepozná ho ani sama Rea, která opodál zkoušela s hercem dialog z Antigony. Tváří v tvář zbídačenému Aemilianovi je vlastnictví a hrdinství ministrů směšné.

Tullius: *Milý příteli, váš osud byl jistě těžký a zasloužíte si naši úctu, ale nemusíte si hned myslet, že my jsme v rezidenci neprodělali nic. Sedět tady a přijímat jednu Jobovu zvěst za druhou a být úplně bezmocný je to nejhorší, co se politikovi může stát.*

Vtom se vrací obchodník Rupf, a když se Aemilianus dozví o možnosti, kterou nabízí, paradoxně ve jménu Reiny lásky (aby to udělala pro jejich lásku), donutí ji patetickým výstupem slíbit, že se za Rupfa provdá. Všichni si oddechnou, padne rozkaz přestat pálit archivy, naděje znovu svítla... Ale císař Romulus nesouhlasí.

Romulus: *Moje dcera se podrobí císařově vůli. Císař ví, co činí, když vrhá svou říši do plamenů, když nechává padnout, co se stejně hroutí, a rozšlapává, co patří smrti.*

Všechno se opět zahalí do černého dýmu z pálených archivů.

3. dějství

Císař se v noci po koupeli chystá ke spánku. Moc věcí už mu nezbylo, skoro všechno si zabalila manželka, která si s ním jde ještě naposledy promluvit. Odplouvá s ostatními na Sicílii. K dispozici má ale jen vor.

Romulus: *Neuvidíme se už nikdy.*

Julia: *Jsem rozhodnuta pokračovat na Sicílii v boji proti nepříteli. Za každou cenu.*

Romulus: *Bojovat za každou cenu je ten největší nesmysl.*

Julia přesto zkouší přesvědčit manžela k odjezdu. Ale dozvídá se jen hořkou pravdu – Romulus si ji nevzal z lásky, byl to sňatek z rozumu. Oba se navzájem potřebovali. Julia neskřývá, že je ctižádostivá. Líného císaře si nemůže vážit. Romulus se snaží jí vysvětlit motivace svého chování během života, ale zřejmě se to mýjí účinkem.

Romulus: *Světová říše římská existuje už po několik staletí jen proto, že má císaře. Neměl jsem tedy jinou možnost, jak impérium zlikvidovat, než stát se sám císařem.*

Po manželce si s Romulem přichází promluvit i dcera. Ale on nechce mluvit o politice, chce mluvit o soukromí, o citech. Nesnáší patos. Radí jí, aby zůstala s Aemilianem, kterého miluje, ale ona ví, že její snoubenec už miluje jen Řím. Přesto ji nakonec otec přiměje, aby šla za snoubencem.

Ten to všechno vyslechl v tmavém koutě pokoje, kam se tajně dostal. Císař o něm věděl. Nevěděl ale o tom, že v ložnici se skrývají i ministři a Zenon i posel Spurius. Všichni chtějí zpátky velký bohatý Řím. Romulus ale necítí potřebu s nimi jednat. Chce mluvit jen s Aemilianem, kterému klidně přiznává, že proti Germánům neudělal nic. Obě strany mají svou pravdu. Podle císaře přichází jen to, co si Řím zasloužil. V tuto chvíli je ale se svou pravdou sám a ti, kteří jsou s ním v ložnici ho přišli zavraždit pro spásu Říma. V poslední chvíli jim v tom zabrání pokřik zvenku, že Germáni se blíží. Vrazi utečou, zůstane jen posel Spurius, konečně spící. Císař jde také klidně spát.

4. dějství

Ráno se Romulus vzbudí v opuštěném domě. Zbyli mu jen dva staří komorníci a i ti se chystají k odchodu – obchodník

Rupf jim nabídl větší plat. Navíc přináší zprávu, že celá posádka voru, královna s dcerou, ministři a všichni ostatní včetně kuchaře, se utopila. Zachránil se jen Zenon se svými komořími.

Císař snídá. Politickou situaci opět odráží stav slepičí snůšky.

S pokřikem v pozadí vchází Germán – germánský vůdce Odoaker. Romulus je překvapen, že nevypadá ani se nechová barbarsky, naopak má zájem o umění. Okamžitě najdou společné téma – slepičářství. Přesto Romulus očekává smrt. Jenže Odoaker přišel proto, aby se Romulovi s celým národem podrobil! („*Doufal jsem, že válka bude mít humánní průběh.*“) Má s sebou svého synovce, kterého nutí chovat se k Romulovi zdvořile. Ukáže se však, že strýček se svého synovce bojí. To proto se vydal do Říma. Také proto, že celý život hledal skutečnou lidskou velikost. Měl na římském dvoře svého špiona, a tak měl o Romulovi zprávy. Ty nejlepši.

Ale Romulus se neraduje:

Romulus: *Založil jsem celý svůj život na dni, kdy se rozpadne římské impérium. Udělil jsem si právo být soudcem Říma, protože jsem byl ochoten zemřít. /.../ Nechával jsem téci krev svého národa, který jsem učinil bezbranným, protože jsem chtěl prolít svou vlastní krev. A teď mám zůstat naživu! Ted' moje oběť nemá být přijata! Ted' mám být jediný, kdo se zachrání! /.../ Vše, co jsem učinil, je rázem absurdní. Zabij mě, Odoakere!*

Ale Odoaker nutně potřebuje, aby Romulus žil. Nakonec najde jediné možné řešení – dá Romula do penze a svého synovce chce zabít, dokud ten je slabší. Ale Romulus je chytřejší, uvědomuje si, že oba musejí nést svůj trpký osud, vyzývá Odoakera, aby všem vládl v míru. („*Budou to léta, na která světové dějiny zapomenou, protože to budou nehrdinská léta – ale budou patřit k nejšťastnějším létům této země.*“). Romulus rozpouští své impérium, jmenuje Odoakera italským králem a odchází do penze. Germáni mu vzdávají úctu. Jak Romulus, tak Odoaker vědí, že oba jednou zabije mladý synovec, ten, který je pravým Germánem.

Posel Spurius se probouzí pozdě. Řím už neexistuje a jeho císař vlastně taky ne.

Z autorových poznámek ke hře (1949):

Je to těžká komedie, protože je zdánlivě lehká. /.../ Herci musí ve všech postavách objevovat lidskost, jinak je nemohou hrát. To platí o všech mých hrách. Zvláštní, mimořádná obtíž však navíc očekává představitele Romula. Myslím obtíž, která spočívá v tom, že se publiku nesmí stát příliš rychle sympatickým. To se snadno řekne a třeba toho ani nelze dosáhnout: je třeba mít to však v patrnosti jako taktiku. Skutečný charakter císaře Romula se smí projevit až ve třetím dějství. V prvním dějství musí být pochopitelný výrok prefektův: „*Řím má hanebného císaře,*“ ve druhém výrok Aemilianův: „*Tenhle císař musí zmizet.*“ Jestliže ve třetím dějství Romulus soudí svět, ve čtvrtém soudí svět Romula. Je třeba přesně si uvědomit, jakého člověka jsem v něm zpodobil: pravda, je vtipný, nenucený, humánní, konec konců je to však člověk, který si počíná nesmírně tvrdě a bezohledně a nerozpakuje se vyžadovat od ostatních rovněž nekompromisnost, je to nebezpečný chlapík, který počítá se smrtí: to je to strašné na tom císařském slepičáři, na tom soudci světa, převlečeném za blázna, jehož tragika spočívá právě v komice jeho konce, v penzionování, ale který – a jen to ho činí velkým – má tolik rozumu a moudrosti, aby souhlasil i s tím.

Text hry vyšel knižně, vydal jej Divadelní ústav Praha v roce 2006 v souborném vydání her Friedricha Dürrenmatta nazvaném Hry. Lze jej objednat či zakoupit na adrese: Divadelní ústav, knihkupectví Prospero, Celetná 17, 110 00 Praha 1, tel./fax. 224 809 156, e-mail: prospero@divadlo.cz, <http://www.divadlo.cz/prospero>. Cena 340,- Kč.